

Πέρασαν περίπου δώδεκα χρόνια από την κατάρρευση του σοσιαλιστικού στρατοπέδου. Ποια ήταν η φύση αυτών των καθεστώτων; Ποιες νέες, ιστορικά ανέκδοτες μορφές κοινωνικών σχέσεων διαμορφώθηκαν στην πορεία της οικοδόμησης αυτών των κοινωνιών, σχέσεις που είχαν ως συνέπεια την κρίση και την κατάρρευση; Η συζήτηση γύρω απ' αυτά τα κοσμοϊστορικής σημασίας γεγονότα έχει αρχίσει και στη χώρα μας από τις αρχές της προηγούμενης δεκαετίας, με άρθρα σε περιοδικά όπως η Διαλεκτική, η Ουτοπία, οι Θέσεις κ.λπ., με συνέδρια και με βιβλία από συγγραφείς που τοποθετούνται στο χώρο της ριζοσπαστικής Αριστεράς. Προφανώς μία ικανοποιητική ερμηνεία –κατά το δυνατόν επιστημονικά πλήρης– δεν έχει δοθεί (τα δύο κόμματα της Αριστεράς, εξάλλου, ουσιαστικά δεν αντιμετώπισαν το πρόβλημα). Η συζήτηση συνεπώς θα συνεχιστεί και στη χώρα μας και διεθνώς, δοθέντος ότι οποιαδήποτε απόπειρα για επαναθεμελίωση μιας βιώσιμης Αριστεράς είναι εκ προοιμίου καταδικασμένη, αν δεν έχει ερμηνεύσει τα αίτια της κατάρρευσης και δεν έχει ως βασικό στόχο την υπέρβαση των στρεβλώσεων που οδήγησαν στην τραγική αποτυχία του πρώτου σοσιαλιστικού πειράματος.

Η συζήτηση λοιπόν θα συνεχιστεί και οι στήλες της Ουτοπίας είναι ανοιχτές σε οποιαδήποτε σχετική συνεισφορά. Στο σημερινό τεύχος, εντούτοις, θελήσαμε να προχωρήσουμε ένα βήμα παραπέρα: Να θέσουμε και να επιχειρήσουμε να δώσουμε ορισμένα έστω στοιχεία για μια απάντηση στο ερώτημα: πού πηγαίνουν οι χώρες του πρώην υπαρκτού σοσιαλισμού, ή κρατικού σοσιαλισμού, ή μετα-καπιταλιστικές κοινωνίες κ.λπ.; (Η πληθώρα των εννοιών είναι χαρακτηριστική του γεγονότος ότι μια πειστική και γενικά αποδεκτή ερμηνεία είναι ακόμα το ζητούμενο). Ποιες είναι λοιπόν οι νέες κοινωνικές σχέσεις που τείνουν να διαμορφωθούν σ' αυτές τις χώρες; Ποια είναι η δεσπόζουσα τάση; Η πορεία προς τον καπιταλισμό είναι πλέον νομοτελειακή;

Φυσικά, η απάντηση δεν είναι ταυτόσημη για όλες τις χώρες. Κοινό χαρακτηριστικό πάντως είναι το γεγονός ότι η αστικοποιημένη κομματική και κρατική γραφειοκρατία επωφελήθηκε από την κατάρρευση για να λεηλατήσει προς όφελός της τον κοινωνικό πλούτο. Οι νέοι πλουτοκράτες αυτών των χωρών ανήκουν συνήθως στην προηγούμενη προνομιούχα τάξη. (Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση των ρώσων νέων μεγιστάνων που ιδιοποιήθηκαν τα τεράστια αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου). Τι οικοδομείται λοιπόν σ' αυτές τις χώρες; Οι νέες καπιταλιστικές μορφές αφορούν κυρίως το εμπόριο, τις τραπεζικές εργασίες, αντιπροσωπείες, επενδύσεις που αποφέρουν εύκολα κέρδη, και λιγότερο τη βιομηχανία, η οποία έχει σε σημαντικό βαθμό διαλυθεί, και τη γεωργία, που περνάει μια πρωτοφανή κρίση, χωρίς να έχει αποσπασθεί από τις παλαιές κρατικές μορφές και χωρίς να έχει δημιουργήσει καθαυτό καπιταλιστικές εκμεταλλεύσεις. Τι γίνεται λοιπόν με την

ανάπτυξη των κεφαλαιοκρατικών σχέσεων ιδιοκτησίας στους βασικούς τομείς της βιομηχανίας και της γεωργίας;

Τα άρθρα που επιλέξαμε επιχειρούν να απαντήσουν, με τον τρόπο τους και στα όρια που επιτρέπει η έκτασή τους, στα προηγούμενα ερωτήματα. Αλλά, προφανώς, η κατάσταση δεν είναι ίδια στις χώρες του πρώην σοσιαλιστικού στρατοπέδου: Η Ρωσία, οι Βαλτικές χώρες, η Πολωνία, η Ουγγαρία, η Τσεχοσλοβακία, η Βουλγαρία κ.λπ. βρίσκονται στο δρόμο της καπιταλιστικής παλινόρθωσης, με όλες τις τραγωδίες που αυτό συνεπάγεται. Οι νότιες δημοκρατίες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, εξάλλου, περισσότερο καθυστερημένες κοινωνικά, έχουν μπει σε ένα φαύλο κύκλο εθνικισμών και συγκρούσεων. Πού πηγαίνει όμως η Κίνα, η πλέον πολυάριθμη χώρα του κόσμου, η Κίνα της μεγάλης Επανάστασης; Η πορεία της προς τον καπιταλισμό είναι ανατόφενκτη; Πώς θα λυθεί η αντίθεση ανάμεσα στο κομματικό-κρατικό κατεστημένο και τη ραγδαία ανερχόμενη νέα αστική τάξη; Επίσης, πού πηγαίνει το Βιετνάμ, που νίκησε δυο αυτοκρατορίες και που τώρα ανοίγει τις πόρτες του στα αμερικανικά κυρίως κεφάλαια; Ακόμα, ποιο μπορεί να είναι το μέλλον της Β. Κορέας, η οποία συνεχίζει να οικοδομεί, πιστή στην «ορθοδοξία», ένα πρότυπο κοινωνίας που αποδείχθηκε μη βιώσιμο; Τέλος, η Κούβα, παρά το εμπάργκο και τις απειλές του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού, επιβιώνει, πιστή στην πορεία προς το σοσιαλισμό, αλλά όχι χωρίς ανοίγματα και αντιφάσεις.

Το σημερινό αφιέρωμα δεν αφορά όλες τις χώρες του πρώην σοσιαλιστικού στρατοπέδου. Δεν μπορέσαμε, π.χ., να έχουμε κείμενα για τους γείτονές μας, τη Βουλγαρία και τη Γιουγκοσλαβία, αλλά και για άλλες χώρες. Ελπίζουμε, παρά ταύτα, ότι το σημερινό αφιέρωμα θα αποτελέσει το έναυσμα για να ξεκινήσει και στη χώρα μας η σχετική συζήτηση. Κατά τα άλλα, το σημερινό τεύχος συνέπεσε χρονικά με τη δεύτερη επιδρομή εναντίον του Ιράκ. Στο γεγονός αυτό είναι αφιερωμένα δύο άρθρα, δύο σχόλια και δύο ποιήματα (προτάξαμε τα ποιήματα, γιατί πιστεύουμε πως η ποίηση μπορεί να μιλήσει με περισσότερη ενέργεια από ένα πολιτικό σχόλιο). Στο σημερινό τεύχος δημοσιεύονται επίσης δύο ανεξάρτητες μελέτες, ένα κείμενο για την ΕΠΟΝ, καθώς και το «Χρονικό του βιβλίου».

Το σημερινό τεύχος εικονογραφείται με έργα καλλιτεχνών από την προεπαναστατική Ρωσία και τη Σοβιετική Ένωση, επιλεγμένα από τη Μαρία Κοκκίνου.